

«Psychological-pedagogical aspects of leadership».

The work of Odesa Regional School of Civic Participation for leaders of student self-government and teachers who coordinate their activities «ALL IN ACTION!» was also revealed. The school, using the potential of partnership with Ukrainian and international public organizations, carries out team training of teachers and students, which directly or indirectly contributes to the better implementation of a participatory approach to the education of leaders in schools.

It was summarized that the digitization of education, which accelerated due to the objective need to carry out educational and management processes in a remote format, determined the occurrence of new challenges for the implementation of a participatory approach to the education of leaders related to the establishment of effective interaction, communication and cooperation in a remote format.

Based on the existing lessons of the state and perspectives for the implementation of a participatory approach to the education of leaders in school practice, a further direction of research is the study of the possibilities of using e-participative design with the above-mentioned purpose.

Key words: education, leader, leadership, educational process, management process, participation, participatory approach, partnership, spheres and levels of students' participation, school.

Дата надходження до редакції: 17 січня 2023 року

© Гриньова М. В., 2023

УДК 378.14

Задорожна Любов Кирилівна,

кандидат філософських наук, ректор

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0006-5797-8204>

Ягоднікова Вікторія Вікторівна,

доктор педагогічних наук, професор,

проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<http://orcid.org/0000-0001-5050-2189>

Кузнєцова Неля Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-5530-5544>

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНИХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ: НОВІ ПІДХОДИ І ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У статті репрезентовано досвід академії щодо підготовки педагогічних та науково-педагогічних кадрів на основі нових підходів. Обґрунтовано актуальність запровадження підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня за освітньо-професійними програмами «Педагогіка середньої освіти», «Освітній менеджмент у педагогічних системах», «Педагогіка вищої школи» та третього (освітньо-наукового) рівня за освітньо-науковою програмою спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Розкрито особливості освітніх програм, визначені нові підходи до підготовки педагогічних та науково-педагогічних кадрів і шляхи їх реалізації.

Ключові слова: освітня програма, підходи, здобувачі вищої освіти, педагогічні та науково-педагогічні кадри, працівники в сфері освіти, магістратура, аспірантура.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційного суспільства, поява нових цифрових технологій, зокрема, пов'язаних з розробками у галузі штучного інтелекту, впевнене розповсюдження форм і методів дистанційної освіти, з одного боку, та запит на гуманного, демократичного, інтерактивного педагога, з іншого, актуалізують питання обґрунтування та впровадження нових підходів до підготовки педагогічних та науково-педагогічних кадрів.

Особливого значення окреслена проблема набуває в реаліях сьогодення, які виявляються у невизначеності і швидкоплинності сучасного світу, виборюванні Україною своєї цілісності і незалежності, захисту демократичних цінностей і гуманістичних принципів життя. Саме ця низка

умов визначає пріоритетні вектори модернізації вітчизняної освіти, що спрямовуються на інтеграцію її в європейський та світовий освітній простір, розбудову Нової української школи, децентралізацію освіти, забезпечення потреб регіонального ринку праці висококваліфікованими та конкурентоспроможними фахівцями у сфері освіти.

Вище зазначене знайшло відображення у низці нормативних документів (Закони України «Про освіту», «Про повну загальну освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про інноваційну діяльність», Постанова КМУ «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти», накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», Концепція «Нова українська школа», Стандарти вищої освіти, Професійні стандарти «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Викладач закладу вищої освіти», «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти тощо), якими передбачено імплементацію нових ідей і підходів до підготовки педагогічних та науково-педагогічних працівників.

Проте ознаками сучасного стану професійної галузі, які одночасно є викликами для всіх рівнів і типів закладів, що надають педагогічну освіту, є дефіцит педагогічних кадрів у закладах загальної середньої освіти та молодих науково-педагогічних працівників; стійка тенденція до зниження престижності педагогічної професії; недостатній рівень матеріального забезпечення та соціальної захищеності; високий рівень психоемоційної напруги як складова педагогічної діяльності та інші.

Можемо констатувати, що актуальність і важливість означеної проблеми підсилюється низкою суперечностей, які потребують вивчення і вирішення, зокрема: між дефіцитом педагогічних кадрів у закладах освіти і наявністю умотивованих до педагогічної діяльності осіб з вищою освітою, які не мають педагогічної освіти; між вимогами інформаційного суспільства до сучасних учителів та викладачів та застарілими підходами до професійної підготовки майбутніх педагогів, тощо.

Зазначимо, що ці та інші чинники, зокрема те, що Комунальний заклад вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», згідно власної Стратегії розвитку, є багаторівневою і поліфункціональною регіональною освітньою і науково-методичною структурою, що сприяє сталому інноваційному розвитку регіону та суспільства через надання високоякісних освітніх послуг та є важливою складовою системи формування інтелектуального, інноваційного, соціокультурного та науково-освітнього потенціалу педагогів, стали підґрунтям для розробки, апробації та впровадження нової моделі педагогічної освіти за другим (магістерським) та третім (освітньо-науковим) рівнями вищої освіти, зорієнтованої на осіб, які вже мають досвід педагогічної діяльності, незалежно від наявності педагогічної освіти, і сучасні та інноваційні підходи до формування особистісної та професійної компетентності педагогів.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що у національній і світовій педагогіці накопичено значний досвід студіювання проблематики підготовки педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівних кадрів в сфері освіти. Зокрема, досліджено позитивні практики педагогічної освіти в країнах світу: професійно-педагогічну підготовку вчителів у Великій Британії (В. Базуріна), моделі ступеневої педагогічної освіти західноєвропейських країн, США (С. Вітвицька), систему підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у Німеччині (В. Гаманюк, Т. Вакулєнко), тенденції розвитку педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу (Т. Кристопчук), проблему педагогічної майстерності вчителя в теорії та практиці педагогічної освіти США (Р. Роман), розвиток вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону (С. Сапожніков), систему підготовки педагогічних кадрів у Норвегії (В. Семилетко), розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина) (С. Синенко), модернізацію змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції (І. Янкович) та інші.

Особлива увага в українському науково-освітньому просторі приділяється сучасним ідеям, концепціям, підходам, принципам, змісту вищої освіти, освіти дорослих, неперервної освіти. Цьому сприяли праці таких дослідників як: В. Андрущенко, О. Дубасєнко, Г. Васянович, В. Вішківська, І. Зязюн, В. Ковальчук, В. Кремень, З. Курлянд, Л. Лук'янова, Г. Михайлішин, Т. Осипова, С. Сисоєва та інші.

Зазначимо, що у розробці і реалізації освітніх програм вищої школи в академії використовувався успішний досвід підготовки педагогічних та науково-педагогічних кадрів наших партнерів, зокрема: Університету ім. Масарика (м. Брно, Чехія), Університету освіти Верхня Австрія (м. Лінц, Австрія), а також Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради» тощо.

Метою статті є репрезентація досвіду академії щодо підготовки педагогічних та науково-педагогічних кадрів.

Виклад основного матеріалу. Місією КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської

обласної ради» є забезпечення розвитку неперервної освіти, що передбачає підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних кадрів, генерацію і поширення сучасних знань у сфері педагогіки і освіти у регіональному, національному та європейському просторі (Стратегія розвитку КЗВО ОАНО, 2021). Згідно з визначеною місією, на основі національних, європейських та світових стандартів Академією забезпечується становлення та сталий професійно-компетентнісний розвиток фахівців у галузі педагогіки і освіти, здатних до реалізації державної і регіональної освітньої політики, здійснення інноваційних змін, забезпечення освітнього процесу в умовах інформаційного суспільства на засадах гуманізму та соціального партнерства.

Багаторічний досвід роботи нашої інституції з інноваційної, освітньої, методичної, наукової діяльності, організації і здійснення формальної і неформальної педагогічної освіти, активність у регіональних, національних і міжнародних проєктах та програмах, безпосередня участь у впровадженні реформи Нової української школи, запровадженні інклюзивної освіти в регіоні, STEM-освіти в Одеській області, створення сучасної матеріально-технічної бази стали підґрунтям започаткування у 2020 році підготовки здобувачів за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за освітньо-професійними програмами «Педагогіка середньої освіти» (ОПП «Педагогіка середньої освіти», 2022), «Педагогіка вищої школи» (ОПП «Педагогіка вищої школи», 2022), «Освітній менеджмент у педагогічних системах» (ОПП «Освітній менеджмент у педагогічних системах», 2022), та третім (освітньо-науковим) рівнем за освітньо-науковою програмою спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (ОНП 011 Освітні, педагогічні науки, 2022).

Варто зазначити, що вже перша вступна кампанія виявила бажаючих вступити у магістратуру і аспірантуру більше за ліцензійний обсяг, що стало підтвердженням авторитету і довіри до нашої академії у регіоні та потреби у започаткуванні саме таких освітніх програм.

Зауважимо, що організація освітнього процесу ґрунтується на засадах компетентнісного, студентоцентрованого та особистісно орієнтованих підходів. Під час реалізації освітнього процесу здійснюється контекстне, проблемно- та практико-орієнтоване навчання із застосуванням інноваційних, інтерактивних, цифрових технологій, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії його учасників і виявляється в їх співпраці. У навчанні в магістратурі і аспірантурі акцентується увага на саморозвитку і самовдосконаленні, груповій та індивідуальній проєктній роботі здобувачів вищої освіти, широко застосовуються інтерактивні методи навчання. Як свідчить практика, реалізація сучасних підходів до організації освітнього процесу і методи навчання забезпечують оволодіння певними загальними і фаховими компетентностями, які визначені в кожній освітній програмі.

Зважаючи на те, що педагогічний та науково-педагогічний працівник повинен володіти сучасними досягненнями педагогічної науки і практики, навичками організації інноваційно-дослідницької діяльності, творчої взаємодії з учасниками освітнього процесу, кожний освітній компонент за своїм змістом, формами і методами навчання, а також матеріально-технічним забезпеченням сприяє досягненню мети освітньої програми.

Враховуючи сучасні тенденції розвитку вищої освіти, освітній процесу магістратурі і аспірантурі організований таким чином, що навчання відбувається постійно, а не від сесії до сесії. У міжсесійний період здобувачі активно беруть участь у міжнародних проєктах, роботі Наукового товариства студентів, аспірантів та молодих науковців академії. Вони організовують і долучаються до різних навчально-методичних та наукових заходів, а саме: навчальних вебінарів, інформаційних марафонів, нетворкінгів, наукових студій, воркшопів, майстер-класів, зустрічей з фахівцями-практиками тощо. Такий підхід до реалізації освітніх програм розширює палітру можливостей для кожного здобувача вищої освіти, дозволяє поглибити свої знання, розвинути і удосконалити навички і уміння, здобути позитивний досвід, необхідний для успішної професійної діяльності.

В сучасних реаліях розвитку системи вищої освіти України, в контексті інтеграції її в Європейський освітній простір, особливої значущості набуває якість освіти як ключовий фактор успішності, що складає правовий і етичний аспект модернізації європейської та національної освіти. Тому створення системи внутрішнього забезпечення якості освіти (ВЗЯО) в академії стало першочерговим завданням у реалізації освітніх програм.

Система ВЗЯО в академії передбачає п'ять організаційних рівнів. Перший – здобувачі вищої освіти залучаються до ВЗЯО через участь у опитуваннях та внесення пропозицій щодо покращення освітніх програм через органи студентського самоврядування. Другий рівень освітньої програми – гаранті освітніх програм, кафедри, групи забезпечення освітніх програм, представники роботодавців, викладачі забезпечують реалізацію, поточний моніторинг освітніх програм. На третьому рівні організація внутрішнього забезпечення якості здійснюється відділом освітньо-наукової підготовки, який здійснює впровадження та адміністрування освітніх програм, а також консультативними органами роботодавців. Четвертий рівень загальноакадемічних підрозділів – центр забезпечення якості освіти, загально академічні підрозділи, залучені до реалізації системи внутрішнього забезпечення

якості, вони здійснюють внутрішні експертизи освітніх програм, моніторинг якості освітньої діяльності академії, формують рекомендації щодо прийняття загальних рішень. П'ятий рівень – ректор, проректори, Вчена рада академії визначають стратегію і політику щодо ВЗЯО, приймають загальні рішення щодо забезпечення якості освіти, затверджують нормативні акти, програми дій щодо ВЗЯО, приймають рішення про затвердження та закриття освітніх програм. Практика свідчить, що розбудована система внутрішнього забезпечення якості освіти в академії є дієвою.

Окремо необхідно зупинитися на створенні академією необхідних умов для організації сучасного освітнього процесу.

Так, для успішної реалізації освітніх програм академія має сучасні і якісні матеріально-технічні ресурси для навчання. Всі аудиторії, в яких проходять заняття, забезпечені сучасним технічним обладнанням, у них є пристрої для застосування ІТ-технологій навчання, бездротовий доступ до мережі Інтернет, дидактичні матеріали. Практичні заняття з окремих дисциплін проводяться у спеціалізованих аудиторіях та лабораторіях Вільного освітнього простору. Це сучасні тренінгові зали, конференц-зала, кабінети Нової української школи, Stem-освіти, інформаційно-комунікативних технологій, сенсорні кімнати тощо. Створено арт-простір, який має зони для відпочинку, тренінгових занять та здійснення самопідготовки. Під час навчання використовуються ресурси музею «Розвиток освіти Одещини», Сковородинської світлиці, науково-педагогічної бібліотеки академії та наукових бібліотек міста і країни. Особлива увага приділена навчанню осіб з особливими освітніми потребами. В академії працюють фахівці з цих питань, забезпечена сучасна матеріальна база, що вирізняє академію з-поміж ЗВО Одеської області, є можливість не тільки задовольнити особливі освітні потреби, але і надати методичну допомогу з цих питань.

Сильною стороною наших освітніх програм є дієва співпраця зі стейкхолдерами. Передумовою ефективною взаємодії є навчання педагогів і керівників на курсах підвищення кваліфікації, їх участь у педагогічних конкурсах, конференціях, круглих столах, методичних заходах тощо. Можливість постійно взаємодіяти з стейкхолдерами забезпечує максимальне врахування їх потреб, інтересів, запитів, що реалізуються в освітніх програмах та сприяють їх удосконаленню.

Керівники закладів освіти, педагогічні та науково-педагогічні працівники беруть активну участь в аудиторних та позааудиторних заняттях, презентують успішні практики, власний позитивний досвід.

Зважаючи на те, що основою освітнього процесу є взаємодія його учасників, організація такої взаємодії будувалась на принципах відкритості, доступності, взаємоповаги суб'єктів освітнього процесу. Так, запровадження навчання в магістратурі та аспірантурі відбувалось в умовах пандемії, а сьогодні виклики посилені ще воєнною російською агресією. Тому підтримка здобувачів вищої освіти є пріоритетною. З цією метою на початку кожної екзаменаційної сесії з магістрантами проводяться мотиваційні зустрічі, на які запрошуються психологи і фахівці. Ці зустрічі спрямовані на посилення відчуття безпеки, впевненості в собі, власної значущості, цінності життя, свободи, освіти, особистісного зростання тощо. Мотиваційні зустрічі допомагають зануритись в навчальний процес, в освітнє середовище. Для підтримки аспірантів організуються ресурсні зустрічі, які сприяють продуктивній освітній та науковій діяльності.

Відтак, реалізація магістерських і аспірантської освітніх програм сприяє професійному зростанню здобувачів. Сьогодні випускники магістерських освітніх програм успішно працюють керівниками закладів освіти, відділів освіти, вчителями загальноосвітніх закладів освіти, викладачами фахової передвищої та вищої освіти, продовжують навчання в аспірантурі.

Таким чином, якісна підготовка в академії педагогічних на науково-педагогічних кадрів на основі нових підходів є одним з шляхів реалізації регіональної освітньої програми щодо забезпечення Одеської області сучасними висококваліфікованими працівниками в сфері освіти.

Подальші наші наукові розвідки спрямовуються на дослідження інноваційного потенціалу процесу удосконалення підготовки педагогічних та науково-педагогічних кадрів, вивчення можливостей і запровадження нових спеціальностей у сфері освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Освітньо-професійна програма «Педагогіка середньої освіти» галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського) рівня вищої освіти. https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_329/files/opp_pso_2022.pdf
2. Освітньо-професійна програма «Педагогіка вищої школи» галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського) рівня вищої освіти. https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_329/files/opp_pvsh_2022.pdf
3. Освітньо-професійна програма «Освітній менеджмент у педагогічних системах» галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського) рівня вищої освіти. https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_329/files/opp_omps_2022_4.pdf

4. Освітньо-наукова програма галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_400/files/op_aspir_2021_2.pdf
5. Стратегія розвитку Коштовного закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/746960/sitepage_192/files/merged_1.pdf.

REFERENCES

1. Osvitno-profesiina prohrama «Pedahohika serednoi osvity» haluzi znan 01 Osvita/Pedahohika spetsialnosti 011 osvitni, pedahohichni nauky dlia druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity. https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_329/files/opp_pso_2022.pdf
2. Osvitno-profesiina prohrama «Pedahohika vyshchoi shkoly» haluzi znan 01 Osvita/Pedahohika spetsialnosti 011 osvitni, pedahohichni nauky dlia druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity. https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_329/files/opp_pvsh_2022.pdf
3. Osvitno-profesiina prohrama «Osvitnii menedzhment u pedahohichnykh systemakh» haluzi znan 01 Osvita/Pedahohika spetsialnosti 011 osvitni, pedahohichni nauky dlia druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity. https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_329/files/opp_omps_2022_4.pdf
4. Osvitno-naukova prohrama haluzi znan 01 Osvita/Pedahohika spetsialnosti 011 osvitni, pedahohichni nauky dlia tretoho (osvitno-naukovoho) rivnia vyshchoi osvity. https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_400/files/op_aspir_2021_2.pdf
5. Stratehiia rozvytku Komunalnogo zakladu vyshchoi osvity «Odeska akademiia neperervnoi osvity Odeskoj oblasnoi rady». https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/746960/sitepage_192/files/merged_1.pdf

Liubov Zadorozhna,

Candidate of Philosophical Sciences,
rector of Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0006-5797-8204>

Viktoriia Yahodnikova,

Doctor of Pedagogical sciences, Professor,
pro-rector for Scientific-Pedagogical and Innovative Activity
of Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine
<http://orcid.org/0000-0001-5050-2189>

Nelya Kuznetsova,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
head of the Department of Pedagogy and Educational Management
of Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine
<http://orcid.org/0000-0002-5530-5544>

TRAINING OF TEACHING AND SCIENTIFIC PEDAGOGICAL STAFF: NEW APPROACHES AND WAYS OF IMPLEMENTATION

Abstract. *The article presents the academy's experience in training pedagogical and scientific-pedagogical staff based on new approaches. The relevance of the implementation of training second (Master) level students on the educational and professional programs «Pedagogy of Secondary Education», «Educational Management in Pedagogical Systems», «Pedagogy of Higher School» and the third (educational-scientific) level on the educational-scientific program of the specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences is substantiated. The peculiarities of educational programs are revealed, new approaches to the training of pedagogical and scientific-pedagogical staff and their implementation are defined.*

Key words: *educational program, approaches, students of higher education, pedagogical and scientific-pedagogical staff, workers in the field of education, magistracy, postgraduate studies.*

Дата надходження до редакції: 25 січня 2023 року

© Задорожна Л. К., Ягоднікова В. В., Кузнецова Н. В., 2023